

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ФОРМА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Головченко Н.І.

Україна, м. Київ, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Метою української шкільної освіти є всебічний розвиток людини, а також формування цінностей і компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості. Компетентнісний підхід до навчання акцентується у низці державних законодавчих документів, зокрема в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Державному стандарті повної загальної середньої освіти [1] та Концепції НУШ [2].

У контексті компетентісно орієнтованого навчання в епоху цифрового суспільства особливої актуальності набуває формування усіх структурних складників читацької та ключових компетентностей, інформаційно-комунікаційної зокрема.

Інформаційно-комунікаційна компетентність учня середньої школи передбачає «впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності» [1].

Інформаційно-цифрову компетентність учителя, що визначається науковцями як обов'язковий складник професійної компетентності сучасного педагога, так само тлумачиться як упевнене і водночас критичне застосування цифрових технологій у професійній діяльності. У структурі цифрової компетентності педагога науковці виділяють два рівні діяльнісного компонента: базовий і предметно-орієнтований. Предметно-орієнтований рівень передбачає освоєння учителем і «впровадження в освітню діяльність

спеціалізованих технологій і ресурсів, розроблених відповідно до вимог змісту того або іншого навчального предмету» [4, с. 9].

Розглянемо, як і які саме мультимедійні технології доцільно застосовувати в 10–11 класах ліцею на уроках української літератури

У старшій школі програмою з української літератури передбачено засвоєння і практичне застосування набутих знань з аналізу художнього тексту, зокрема: уміння зіставляти специфіку розкриття певної теми (образу) в різних видах мистецтва; читати літературні твори, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, висловлюючи власні ідеї, спираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби та ін. [3, с. 5–6]

Видами робіт, що поєднують учнівську діяльність на уроках української літератури з декількома шкільними предметами (українською мовою, історією України, іноземними мовами тощо) та з мультимедійними технологіями, а також уможливають самостійну інтерпретацію літературного твору із використанням зображувально-виражальних засобів різних видів мистецтв, а отже – сприяють формуванню компетентного учня-читача, є читання та редагування статей Вікіпедії, підготовка буктрейлерів та відеопоезії. (Мультимедійність розуміємо як поєднання тексту, аудіо (звуку), відео, анімації, зображення (фото, малюнків, графіки) під час створення певного цифрового проєкту).

Українськомовні енциклопедичні *статті Вікіпедії* – це довідкові електронні тексти з гіперпосиланнями. [Гіперпосилання – активний (виділений кольором) текст, зображення чи кнопка на веб-сторінці, натискання на яку – активізація гіперпосилання – забезпечує перехід на іншу сторінку чи іншу частину поточної сторінки]. Вікі-сервіс – сайт, що дозволяє відвідувачам редагувати розміщені текстові та мультимедійні матеріали, створювати посилання на інші сторінки, створювати та обговорювати статті. Під час роботи з вікі-текстами на уроках літератури учні можуть читати і дізнаватися більше про певні персоналії, історичні факти і події, художні твори, стилі, жанри тощо.

Учні можуть порівнювати чи перевіряти окремі аспекти статей із текстами з інших електронних енциклопедій, що укладені не волонтерами, а фахівцями, науковцями, наприклад, із British Encyclopaedia – універсальної енциклопедії англійською мовою (при опрацюванні статей іноземними мовами учні мають змогу поглибити навички володіння, у даному разі, англійською мовою).

Редактори українськомовної Вікіпедії розробили методичні рекомендації, проводять безкоштовні навчальні семінари для науковців, вчителів, учнів із метою формування навичок редагування вікі-текстів.

Читання та редагування мультимедійних енциклопедичних статей українськомовної Вікіпедії у співпраці з учителем сприяє формуванню у школярів читацької грамотності, інформаційно-цифрової та мовної компетентностей, критичного мислення, навичок порівняння, енциклопедичного стилю висловлювання і самостійного пошуку інформації, а також підвищує рейтинги українськомовного сегменту онлайн-енциклопедії.

Буктрейлер як засіб промоції нових книжкових видань, що з часом трансформувався від суто рекламного явища до самобутнього мультимедійного жанру рецензії, де поєднуються література, візуальне та аудіо мистецтво і цифрові технології. У шкільній практиці укладання буктрейлера учитель літератури акцентує на створенні аналітичного відгуку (рецензії) про твір, що: 1) вивчається на уроках української літератури, 2) про книгу зі списку для додаткового (самостійного) читання, 3) про улюблену книгу чи 4) про нові видання до певної теми тощо.

Попередньо учні спільно з учителем мають переглянути декілька варіантів буктрейлерів, проаналізувати їх. Учитель має зорієнтувати учнів щодо структури мультимедійної рецензії на книгу, її тривалості (1–3 хв.), наголосити на дотриманні учнями авторського права при використанні в буктрейлері відкритих електронних джерел, визначити критерії оцінювання буктрейлера, а саме: змістовність презентації книги; оригінальність концепції; гармонія тексту / відеоряду / анімації та музичного оформлення / звуку в роботі; майстерність анімації; рівень володіння ІКТ.

Такий вид роботи уможливлює самостійне застосування учнями різних цифрових інструментів під час виконання творчо-розвивального завдання з української літератури.

Відеопоезія – творча робота, де шляхом використання мультимедійних технологій гармонійно поєднуються поетичний текст, образний відеоряд і музика.

Виконання віршованого тексту в супроводі музичного інструменту (мелодекламація) відоме ще з доби античності. Спроби створювати візуальні тексти притаманні багатьом культурам (до прикладу, мистецтво каліграфії в Китаї). Подібні малюнки зафіксовані також за часів Київської Русі, про що свідчать графіті на стінах Софії Київської. Згодом такі експерименти продовжилися у текстах доби бароко. На початку ХХ ст. традицію зорової поезії актуалізували авангардисти, зокрема французький поет-сюрреаліст Г. Аполлінер, що використовував каліграми, й український поет-футурист Михайль Семенко, що запровадив поезомалярство. Біля витоків жанру відеопоезії ХХ ст. стоїть ім'я італійського поета Джанні Тоті (Gianni Toti), що ввів у вжиток термін Poetronica (поетроніка) і на початку 80-х презентував відеотвори, у яких поєднано поезію, кіно і комп'ютерну графіку.

Від 2002 р. відбуваються міжнародні фестивалі відеопоезії: у Німеччині (ZEBRA Poetry Film Festival), Аргентині («VideoBardo»), США («International Literary Film Festival»), Україні (CYCLOP, м. Київ; MERIDIAN CZERNOWITZ, м. Чернівці).

Поєднання поетичного слова, інтонації (авторської чи акторської), образного відеоряду, ритму (вірша, відеоряду і музики), кольору, музичного супроводу і мультимедійних технологій дає змогу створити синтетичний інтермедіальний твір. (Див., наприклад: [Відеопоезія на Громадському. Андрухович](#) чи [Відеопоезія на Громадському. Малкович](#)).

Шкільна програма з української літератури пропонує до вивчення багато поетичних творів різного стилю і жанру. Під час вивчення поезії Лесі Українки, Миколи Вороного, Михайля Семенка, Павла Тичини чи Миколи

Вінграновського учитель може запропонувати учням створити відеопоезію, спираючись спершу на матеріали рубрики «Культурно-мистецький контекст» шкільного підручника з літератури. Наприклад, образне втілення футуристичної поезії Михайля Семенка підсилить використання у відео кліпі репродукцій картин художників-авангардистів О. Богомазова, К. Малевича, Г. Нарбута, О. Екстер, О. Архипенка та фрагментів музичних творів композиторів Б. Лятошинського, С. Туркевич-Лукіяновича, К. Шиповича [5, с. 17]. А ліризм і музикальність поезії П. Тичини увиразнить використання учнями пісень, які на вірші поета створили композитори О. Білаш, Г. Майборода, В. Морозов, Б. Фільц та ін. і які є у репертуарі, наприклад, гурту ТЕЛЬНЮК: Сестри [5, с. 29]. Символістський образний відеоряд, як підказують автори підручника, може доповнити триптих «Життя» художника Федора Кричевського, творчість якого є «яскравим явищем українського модернізму в живописі 20-30-х років ХХ ст.» [5, с. 29]. Створення відеопоезії з опертям на культурно-мистецький матеріал підручника навчить учнів відчувати гармонію між Словом та його образною візуалізацією. На наступних етапах навчальної діяльності учитель може запропонувати учням дібрати такі матеріали самостійно.

Отже, інтерактивні форми роботи із застосуванням мультимедійних технологій сприяють підвищенню інформаційно-комунікаційної, інноваційної компетентностей і учнів, і вчителів. Читання та редагування статей Вікіпедії, підготовка буктрейлера чи відеопоезії є творчо-розвивальними видами навчальної діяльності, що дають змогу цільового комплексного застосування знань про художній твір, умінь аналізувати текст у порівнянні з іншими творами різних видів мистецтв, навичок виявлення та формулювання ціннісно-світоглядного та естетичного змісту твору, а також критичного осмислення виявлених сенсів.

Література:

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження від 14 груд. 2016 р. № 988-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>

3. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи (рівень стандарту). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/ukr.lit.-10-11.-riven-standartu.docx>

4. Бабовал Н. Формування цифрової компетентності педагога в умовах нової української школи. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи*: зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 12 березня 2019 р.) / за заг. ред., О. В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: Київ, 2019. С. 8–10.

5. Українська література (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти / А. М. Фасоля, Т. О. Яценко, В. В. Уліщенко, В. М. Тименко, Г. Л. Бійчук. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 240 с.